

קונטרס

ימי הסליחות

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

הוצאה שני

*

ה'תשנ"ז

בלתי מוגה

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
שנת תשנ"ז לפ"ק

ימי הסליחות

- א -

סלח לנו אבינו כי ברוב אולתנו שגינו מחל לנו מלכנו כי רבו עונינו

אאמו"ר שליט"א אמר שהדברים יומתקו היטב ע"פ מה שעשה הרה"ק הר"ר אלימלך זצוק"ל פלילות עם קונו ואמר רבש"ע ישעי' הנביא אמר [ישעי' נ] אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה. פי' שהקב"ה מודה בעצמו שהתקשר עם כלל ישראל קשר של קיימא. והלא הדין הוא שהבעל מתחייב לאשתו כמה דברים: מזונותיה, כסותה, רפואתה וגם לפדותה אם היא שבויה. ובכן בני ישראל שקדשת אותם על ידי חופה וקדושין מבקשים לתת להם לחם לאכול ובגד ללבוש, רפואה ולפדותנו מן הגלות.

שמא תאמר כי חטאנו ולכן נתבטל הכל, הרי אמרו חז"ל [סוטה ג] אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות ונפסק בש"ע [אה"ע ס"ע] הנושא אשה ואח"כ נשטתית חייב במזונותיה וברפואתה כפי שחייב לה מקודם, וא"כ לבני ישראל אתה גם כן מחוייב לתת לנו כמקדם ע"כ.

וזה יומתק היטב, כי ברוב אולתנו שגינו, שהכל מחמת טפשות וא"כ מחל לנו מלכנו כי נשתטית אח"כ חייב במזונותי וכו' כמקודם.

דעת ר' יהודה בפרק הקומץ רבה [מנחות כב] דמין במינו לא בטיל. ויש לרמז בדבריו, דאם האדם כולל עצמו בתוך הכלל בשם כל ישראל אז הוא לא בטיל אם כלול במינו. שהרי ישראל עם אחד אז בוודאי ישפיע עליו הכלל, כי כשהתפללות הם בתוך הכלל לעולם מתקבלות.

ויומתק הדבר היטב ע"פ דברי הר"ן [נדרים נב] שכתב דכל דבר הדומה לחבירו אינו מחליש ומבטל אלא מעמיד ומחזק ע"כ. וה"נ כל ישראל ערבים זה לזה וא' מעמיד ומחזק

חבירו וכל זה הוא דוקא כשכולל עצמו תוך הכלל. ואף דקיי"ל כרבנן דמין במינו בטיל, היינו טעמא, כמש"כ הר"ן שם, אבל בסברא דר"י מודו, רק לא הלכו אחר סברתו ע"ש.

- ב -

בפרשה זו פ' נצבים כתיב "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המות ואת הרע אשר אנכי מצוך היום לאהבה כו' ולשמור מצותיו וחקותיו ומשפטיו וחייית ורבית וברכך ה"א בארץ" כו'.

באור החיים הקדוש פ"י דב' היעודים אחד טוב ואחד רע הם בעולם הזה ע"ש. והלא קיי"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

ב) בפסוק צדק ומשפט מכון כסאך חסד ואמת יקדמו פניך. ויש להעיר בזה, דבשלמא אמת יקדמו פניך שפיר, כי הקב"ה הוא דיין האמת ומלך במשפט יעמיד ארץ, אבל מה שייך לומר חסדך? הלא כל האומר הקב"ה ותרון כו', והיאך שייך חסד בדין, הלא צדק ומשפט מכון כסאו וכתוב לא תטה משפט. ורישא וסיפא דקרא לכאוי סתרי, או צדק או חסד, ממנ"פ.

ג) בפ' אמור דבר אל בניי לאמר בחודש השביעי באחד לחודש יהי לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש. ודקדקו המפרשים מדוע הקדים בחודש השביעי לאחד לחודש הו"ל לכתוב באחד לחודש השביעי?

ד) במד"ר שם בחודש השביעי כו' כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחתך שמה, אוה"ע שהן מכלין את שדותיהן [ופי' שם במתנות כהונה שקוצרין את השדה כולה ואין מניחין פאה] אעשה כלה, ואותך לא אעשה כלה. ישראל שהן מניחין שדותיהן כמה דאת אמר לא תכלה פאת שדך לא אעשה כלה כו' אימתי בחודש השביעי.

ה) ולקחתם לכם ביום הראשון ובמד"ר אר"א ב"כ משכר לקיחה אתה למד שכר לקיחה כו' לולב שעומד על האדם

בכמה דמים וכמה מצות יש בו עאכו"כ. לפיכך משה מזהיר להן לישראל כו' ופי' מהרז"ו שכר בעוה"ז ובעוה"ב ודקדק הקול אר"י הא קיי"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

(ו) עוד שם במד"ר, ביום הראשון זה ט"ו כו'. ומיום הכפורים עד החג כל ישראל עוסקין במצות זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו וביום טוב הראשון של חג כל ישראל עומדין לפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן לשמו של הקב"ה, ואומר להם מה דאזל אזל מן הכא נתחיל חושבנא. לפיכך משה מזהיר לישראל ולקחתם לכם ביום הראשון.

(ז) בפסוק ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. במד"ר הה"ד מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום. חוץ ממה שיש להעיר על הקשר בפסוק, יש להעיר בפסוק גופא, שמתחיל בחוקים ומשפטים ומסיים רק ומשפטים בל ידעום והלא גם חוקים בל ידעום?

(ח) עוד שם במדרש ואלה המשפטים כו' הה"ד מלך במשפט יעמיד ארץ זה הקב"ה שברא את עולמו בדין. בדרך אפשר נראה בעזה"י, בהקדם טעמא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא. בערבי נחל פרי' בחקותי כתב דכיון דשכר מצוה הוא בלי גבול וע"כ א"א ליתן שכר בעוה"ז שהוא שכר גשמי וגבולי.

בספר העקרים כתב דשורת הדין הי' צריך להיות השכר גבולי והעונש בלי גבול, שחטא נגד הקב"ה. רק הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הפך שורת הדין, ליתן העונש גבולי כפי העובד, שהוא גבולי, והשכר בלתי גבול. ועפי"ז פי' הקרא ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, והיינו: שמשלם העונש כפי האדם שעבר העבירה והיינו לאיש כמעשהו, כפי העובד שהוא גבולי.

ולפי' חידש הקול אר"י דבתשובה מאהבה שזדונות נעשית לו כזכיות אז השכר הוא ג"כ גבולי, לפי שהזדונות הם גבוליים, וע"כ הזכיות שהם נגד הזדונות לכן הם ג"כ גבוליים.

ועפ"י מיושב דברי המד"ר ולקחתם לכם, שיש שכר בעוה"ז, ע"פ מש"כ הקדושת לוי ראשון לחשבון עוונות, דכיון שסוכות הוא תשובה מאהבה, ע"כ מחשבין העוונות שיהי' לזכויות, ובזה הוה השכר גבולי, וע"כ איכא שכר גם בעוה"ז.

הפרי מגדים בפתיחה כוללת ח"ד כתב טעם אחר והוא, משום דעונש ליכא גם כן בהאי עלמא ועל כן אי אפשר ליתן לו שכר בהאי עלמא.

נמצא לפ"י דעונשים שהם בעוה"ז יש ג"כ שכר כנגדם, כגון ל"ת דיש עליו מלקות יש ג"כ שכר בה"ע אם מקיימן, משא"כ להערבי נחל אף עונשים של עוה"ז אין מקבלים שכר עבורם בעוה"ז כי השכר הוא בלי גבול וכאמור. ועוד נפק"מ לטיבותא כשעושה תשובה מאהבה, שזדונות נעשית לו כזכויות, אם הזדונות הם עונשים שאינם בעוה"ז, אז השכר (לפי הערבי נחל) מכיון שהעונשים הם גבוליים איכא שכר, ולפי הפרמ"ג כאן שהעונש ליתא בה"ע, א"כ גם השכר ליתא בה"ע.

ולפי זה לא יתורץ המדרש ולקחתם לכם. ואף שקיימא לן דמכין אותו עד שתצא נפשו, היינו: דין דרבנן, וכמובא שם בפרי מגדים עיין שם.

ואני בעניי כתבתי בפר' בחוקותי טעם מחודש בהא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והוא, כי רצון הבורא בהוב"ש הוא שנעשה המצוה בלתי לה' לבדו ואם הי' שכר גשמי, הי' עושים המצוה בשביל קבלת השכר, ועל כן ליכא שכר בהאי עלמא לטובת האדם, שיעשה המצוות לשם ה' לבדו בלתי שום פני' ומחשבה אחרת.

ועפ"י חידשתי בעזה"י שם לחלק בין חוקים שאין להם טעם למשפטים שיש להם טעם. כי הטעם שנתן לנו הקב"ה חוקים בלי טעם מובא בספה"ק, כי במצוות שיש להם טעם א"צ שום אמונה בעשייתן, שמבין שצריך לעשות כן, אבל בעשיית החוקים לא יעשה אותם האדם רק כשמאמין שיש בורא ב"ה שאמר לעשות כן וצריך לעשות רצונו.

לפי"ז חוקים שאין להם טעם מחמת רצון הבורא שיעבדו אותו באמונה בלי חשבון, לכן אילו הי' שכר הי' עושים החוקים לא מחמת אמונה רק בשביל קבלת השכר, ומשום כך שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, משא"כ משפטים שיש להם טעם, וממילא יקיימם מחמת השכר, לא יגרע בקיומו המצוה, דבלא"ה יקיימם מחמת הבנתו בקיום המצוות בטעמים שלהם, אם כן בזה מדוע לא יקבלו שכר גם בעוה"ז.

וע"כ כתבתי שם לולי דמסתפינא, דאף דקיי"ל שכר מצוה בה"ע ליכא, היינו דוקא בחוקים, אבל במשפטים יש שכר בה"ע. ועפ"ז פירשתי בעזה"י דברי רש"י אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה. ולכאוי מהיכי תיתי, דלמא חקותי קאי על כל החוקים רק כיון שהפסוק נותן שכר בעוה"ז ונתתי גשמיכם בעתם ושכר מצוה בה"ע ליכא ע"כ קאי על לימוד התורה שנקראת חוקה. לימוד התורה יש בו טעם למען תשכילו את כל אשר תעשון. לפי"ז מה שכתוב ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב כו' כי הכא אמר הקרא לשמור כו' המשפטים שהוא שומר גם המשפטים שיש להם טעמים ובהא איכא שכר בה"ע. ולכן אמר יעודי עוה"ז, אבל אילו הי' משתעי קרא רק בחוקים לא הי' מקבל שכר, כי שכר מצוה בה"ע ליכא.

[ועפ"ז יש לפרש ג"כ בהברכות דפר' כי תבוא דהקשינו הא שכר מצוה בה"ע ליכא, אולם בהקדם דברי רש"י בפר' עקב יתבאר על נכון, דכתיב שם ועתה ישראל מה הי'א שואל מעמך כו' לשמור את מצות ה' ואת חקותיו אשר אנכי מצוך היום לטוב לך ופי' שם רש"י לשמור את מצות ה' וז"ל ואף הוא לא לחנם אלא לטוב לך שתקבלו שכר עכ"ל, ויש להבין מדוע פי' כן רש"י רק על מצותיו ולא על חקותיו הא גם בחקותיו יקבלו שכר.

והנראה ממשמעות הקרא דהחילוק בין מצות וחוקים הוא אותו נפק"מ שיש בין חוקים למשפטים, שהרבה פעמים מצינו בתורה"ק שמדברת ממצות ה' ומזכרת רק מצות וחוקים, והרבה פעמים מצינו מצות ה' לחוד, והרבה פעמים

מצינו שלשתן יחד מצותיו, חקותיו, ומשפטיו. וכן הזכיר חוקים ומשפטים בלי מצות.

לכן נראה היכא שכתוב שלשתן, אז מצות כוונתו לכלליות המצות, ואח"כ מפרט הקרא כוונתו בין חוקים ובין משפטים. והיכא שנא' חוקים ומצות, אז מצות כוונתו למשפטים וטעמא לא ידענא בשינוי הלשון. והיכא דכתיב מצות לחוד, לכאו' כוונתו ג"כ רק למשפטים, דאילו כוונתו לכלליות המצות הו"ל לפרט חוקים ומשפטים כמו בשאר מקומות.

וכ"ז לא ברירא לי מילתא, אבל אם נכונים הדברים יתבארו דברי רש"י לשמור את מצות ה', דרש"י פי' בזה לטוב לך שתקבלו שכר, והיינו שכר בעוה"ז, וא"כ קאי רק אמצות שיש בהם טעם, דהיינו משפטים. רק משפטים הם דינין, ומצות הם מצות מעשיות, כגון: סוכה ולולב, כמובא בחז"ל על פסוק ברוך אתה בעיר: במצות שבעיר, עיין מד"ר. אבל על חוקים אין שכר בעוה"ז, כי שכר מצוה בה"ע ליכא. וע"כ פי' רש"י דלטוב לך קאי רק אמצות, וכנ"ל.

ועפ"ז יתבאר היטב דבברכות בפר' כי תבוא כתיב והי' אם שמוע תשמע בקול ה"א לשמור לעשות את כל מצותיו כו' וכאמור, היינו מצות שיש להם טעמים, ובכה"ג איכא שכר בה"ע. ע"כ שפיר מיושב מדוע יעוד הכתוב שכר בעוה"ז כי כאמור שעל משפטים איכא שכר בה"ע [וכ"ז במאמר המוסגר כי אינו ברור אצלי עדיין].

ידוע מש"כ הבני יששכר בשם הר"ר זושא עה"פ תקעו בחודש שופר כו' כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב, דכשהקב"ה רואה כביכול טענת המקטריגים והבורא ב"ה רוצה להושיע את ישראל. אך המקטריגים שואלים הלא מלך במשפט יעמיד ארץ? ומה זכות יש להם לישראל ח"ו. לכן עונה להם השי"ת כיון שישראל מקיימים מצות שהם חוקים בלי טעם, המשפט צדק הוא, מדה כנגד מדה לזכותם ולהושיעם בלי זכות ובלי שום טעם. וזהו כי חוק לישראל

ועייך הוי משפט כו'. ובזה פיי שם באין מליץ יושר כו' דבר חוק שהוא משפט וצדקינו ממדת משפט ע"ש.

ובעניי נראה להוסיף ע"פ מה שכתבנו בדין שכר מצוה בה"ע ליכא, בהקדם מה שיש להעיר, דאע"פ שהקב"ה דן את עמו ישראל במשפט בלי שום טעם מדה כנגד מדה, מ"מ הלא אין להם שום זכות, ומה לי אם קיימו החוקים, כיון דאין להם זכות היאך יזכו בדין.

הגם שיש ליישב בדוחק מ"מ הנראה בטוב טעם ודעת, כי בשעה שהקב"ה יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, וישראל אין להם זכותים לזכות בדין, כי הן במלאכיו ישים תהלה ולא יצדק לפניו כל חי. אמנם הקב"ה ברחמיו המרובים רוצה לזכות את ישראל, אך המקטריגים טוענים וכו'. לכן מזכה אותנו בדין בבי' אופנים:

(א) ע"י חוקים וכמו שכתב הרבי ר' זושא, דכיון שהם מקבלים עליהם עול מלכותו בלי חשבונות באמונה פשוטה, אזי ניתן לדונם מדה כנגד מדה אבל כמובן המקטריגים שואגים, הלא במציאות אין להם זכות. וכשח"ו מתגבר טענתם יש עוד עצה לינצל מהם:

(ב) משפט. כלומר, שישראל מקיימים משפטים שיש להם טעם, ואפ"י פושעי ישראל מלאים מצות כרימון, והיינו במצות שיש טעם ע"פ שכל לקיימם. ואפ"י שהם פושעים מ"מ לא יגזלו וירצחו וכדומה, מחמת שהם מצות שכליות. וכאמור למעלה שעל המשפטים יש שכר בה"ע.

וממילא כשהקב"ה יושב ודן את ישראל אומר להמקטריגים הגם שאין להם לישראל זכותים. ואף בתורת חוקה א"א להושיעם, מ"מ מצות משפטים יש להם בוודאי ובזה יש שכר בה"ע, לכן אני נותן להם שכרם בעלמא הדין להיות זוכים לפני בדין בשנה זו, וזה מגיע להם, כי איכא שכר בה"ע במשפטים וכאמור, והוא משפט כדת. וכמו להבדיל באוה"ע שמקבלים שכר ה"ה לישראל שיקבלו שכר בזה להיות זוכים בדין, ובזה נסתם פי המקטריגים.

והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו יודע האמת שיש להצדיק את ישראל אף מטעם שמקיימים חוקים בלי טעם ע"כ אין הקב"ה מקפח שכר כל ברי' בעוה"ב והקב"ה בעצמו מושיע את בניי במדה כנגד מדה בלי טעם, רק כלפי המשפט צריך לזכותם באופן הנ"ל.

ועפ"י יתפרש דברי הפייטן: באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגד ליעקב דבר חוק ומשפט. והיינו: שיש להם לישראל ב' אופנים לזכות בדין ע"י חוק וע"י משפט, אבל וצדקינו במשפט, הקב"ה יצדיק אותנו במשפט, והטעם כי המלך במשפט, כיון דבמשפט יעמיד ארץ, ע"כ מן הצורך לזכותינו ע"י משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו. שאם ח"ו יתגבר מדת הדין יזכינו אותנו ע"י משפט שאפי' פושעי ישראל מלאים מצות כרימון.

ובדרך זה יתבאר בעזה"י דברי הגמרא [ר"ה ח:]: תניא אידך כי חוק לישראל הוא. אין לי אלא לישראל לאו"ה מנין? ת"ל משפט לאלוקי יעקב, והיינו שדין ישראל הוא חוק בלי טעם רק מדה כנגד מדה, רק לעכו"ם הוא משפט, היינו: כלפי טענתם טענת המקטריגים הוא משפט.

וכן יתבאר דברי הגמרא [ר"ה יז:]: רב הונא רמי כתיב צדיק ה' בכל דרכיו וכתיב וחסיד בכל מעשיו. בתח"י צדיק ולבסוף חסיד. ופי' רש"י צדיק במשפט אמת, חסיד נכנס לפניו מן השורה. והיינו כי הקב"ה בתח"י כשדן את ישראל הוא צדיק. ורש"י בנועם לשונו כתב במשפט אמת והיינו: במשפט כנ"ל, מחמת טענת המקטריגים צריך לילך במשפט וליתן להם השכר בה"ע להיותם זכאים בדין, ולבסוף צדיק נכנס לפניו מן השורה, לדונם בלי גירעון שכר רק מדה כנגד מדה בלי שום טעם.

ובזה יש לפרש מאמר הקרא כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה. והיינו: דצדקה מבטלת כל הגזירות, וכמובא בזוה"ק מקץ ע"ש. ופסוק זה נאמר על צדקה [עין ב"ב יא.]. וזהו כוונתו שמרו משפט, אופן המשפט ע"י צדקה שהיא מצוה שכלית ואז קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות.

ובדרך זה יתלבן מאמר הקרא צדק ומשפט מכון כסאך חסד ואמת יקדמו פניך והקשינו דרישא וסיפא דקרא לכאוי סתרי אהדדי. ולהנייל נחא דחסד קאי על חוקים, דזה הקב"ה דן את ישראל מצד חסד, ואמת הוא מדת משפט כנייל. וחסד הזה הוא ג"כ אמת רק מחמת טענת המקטריגים צריך לדונם ע"י משפט לפי שעה.

ועפ"י יתבאר גם דברי המד"ר בחודש השביעי בא' לחודש כו' כי אעשה כלה כו' אבל ישראל שהן מניחין שדותיהן והיינו פאה לא אעשה כלה. כי ע"י נתינת צדקה שומרים המשפט כדכתיב שמרו משפט ועשו צדקה ובוה זוכים בדין וכנייל.

בחקל יצחק פרי עקב כתב, הא דאמריי שכר מצוה בה"ע ליכא היינו רק לצדיקים, אבל לרשעים איכא שכר בהאי עלמא ע"ש. ולפ"י צריכים להבין מה שכתבנו למעלה, דלמשפטים יש שכר בה"ע, ולפי החקל יצחק היינו רק להרשעים. וא"כ צדיקים היאך זכאים בדין, הלא אף במלאכיו כו'.

אך אפשר לומר ע"פ דברי הקול אריי שע"י תשובה מאהבה זדונות נעשית לו כזכיות לכן אף לצדיקים יהי שכר בה"ע. וזהו ראשון לחשבון עוונות, לצדיקים צריכים לחשב, כדי שיהי זכאים בדין.

ועפ"י יובן מה שכתוב בחודש השביעי באחד לחודש יהי לכם שבתון זכרון תרועה ולמה לא כתיב בא' לחודש השביעי, שלצדיקים צריכים להזכיר בחודש השביעי היינו ט"ו, ראשון לחשבון עוונות ובוודאי עושין תשובה מאהבה וע"י זוכים בדין.

ועפ"י יובן מדוע יש שכר במצות לולב, כי כל מצות החג יש להם טעם לרצות וכמובא בחז"ל ובמדרש מיום הכיפורים עד החג כל ישראל כו' ולולביהן ואתרוגיהן לשמו של הקב"ה כו', וזהו מיתוק הדין וממילא יש בזה שכר בה"ע.

ואגב יש להעיר במדרש זה להחקל יצחק עקב, שכתב דשכר מצוה בה"ע ליכא הוא רק במ"ע אבל בל"ת איכא שכר. ולפ"ז במדרש במ"ע דלולב איכא שכר וצ"ע.

ובזה יתבאר המדרש ואלה המשפטים מלך במשפט יעמיד ארץ, היינו ע"י המשפטים שהם טעמים ע"ז יזכו ישראל בדין, והה"ד מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, אבל לאוה"ע לא הודיע המשפטים. ומה שלא הזכיר חוקים, כי זה פשיטא שאין להם, כי הלא אינם מאמינים שיעשו חוקים רק משפטים, ומה שהם עושים משפטים אין להם מצוה כי השכל מחייבם בלי ציווי הבורא ב"ה, משא"כ ישראל הודיעם משפטים אף שהשכל מחייבם יש לנו מצוה בעשייתם וע"ז יזכו בדין בעזה"י.

